

JÖRGEN WESTERSTÅHL

Ett pedagogiskt hugskott

Som granskare av läromedel i samhällskunskap har jag viss erfarenhet av läroplaner. Jag har bl a haft anledning att påyrka en omredigering av demokratiavsnittet i gällande plan: När vi nu har en regeringsform där den politiska demokratins, folkstyrelsens, innebörd anges bör RF 1974 vara den självklara utgångspunkten för varje framställning av demokratin i svenska läroböcker. Även om nuvarande läroplan är bristfälligt, är det förslag till ny plan som nu remissbehandlats inte bara sämre utan helt oacceptabelt.

Den nya läroplanen bygger, sägs det, på en speciell "kunskapssyn": Då samhällskunskapens "stoff är i princip oändligt" och "ständigt utsatt för förändringar", då läroboken kan bli "allt-

för styrande" och vara ett hinder för "anknytning till här och nu", då modeller och strukturer ofta "överbetonas", föreslås en kursplan som inte preciserar innehållet i undervisningen utan anmodar läraren att "tillsammans med eleverna diskutera vad och hur man skall studera liksom även hur man kan förankra ett innehåll bättre genom att värdera detta".

Lärarens och elevernas val gäller "områden" som skall studeras. Läroplanens styrning kommer in genom att fyra "huvudmoment", omfattande ett antal "aspekter" eller frågeställningar, skall appliceras på områdena. Dessutom anges ett antal allmänna mål för utbildningen.

Såväl motiveringarna som förslagen

är alltigenom godtyckliga och bygger på ett antal lösliga pedagogiska resonemang. Denna "reflekterande kunskaps-syn" reflekterar i första hand den pedagogiska vetenskapens elände, nämligen bristen på effektiv självsanering. Alla uppkast — för att tala med Grönköpings Veckoblad — är lika goda.

Tag till exempel resonemanget om det oändliga och snabbt föränderliga stoffet. Naturvetenskapens "stoff" är väl inte i någon mening mindre eller mindre föränderligt. Tänk om någon skulle föreslå att läraren och eleverna gemensamt skulle diskutera sig fram till vilka grundämnen i kemi de skulle välja att studera för att på så vis åstadkomma en mera "elevnära" undervisning. Något sådant framstår för alla som befängt, men tydligen ej när det gäller samhällskunskap. Den är också särskilt värnlös på det viset att dålig undervisning i samhällskunskap inte omedelbart framkallar reaktioner hos speciella avnämare. När man gjorde misslyckade pedagogiska experiment i matematik och språk, kom däremot en snabb reaktion och man fick återgå till ordningen. Samhällskunskapen skall ge medborgarkunskap åt alla och inte uppöva någon speciell färdighet.

Själva tanken att eleverna skall välja "områden" med hänsyn till "lokala förhållanden . . . elevernas bakgrund, förutsättningar, behov och intressen" är i grunden felaktig. Vilka "områden" som kommer att bli mest värdefulla för dem, vet de inte någonting om. Det enda som kan sägas med stor sannolikhet är, att det blir något annat än det som intresserade dem vid en viss tidpunkt som tonåringar. Det är därför som samhällskunskapen skall ge *baskunskaper över ett brett fält*, som kan användas att senare bygga vidare på.

Om de fyra huvudmomenten gäller att de är godtyckligt valda i den meningen, att det är lätt att formulera alternativ med annan inriktning och med

andra konsekvenser för områdesbehandling. I själva verket är det flera inslag i läroplanen — talet om "helhets-syn", "handlingskunskap", strävan att nå en "livshållning" eller den skenbart enkla frågan i ett exempel om "vem har makten" i kommunen — som snarast tyder på att det är ett ideologiskt förhållningssätt man vill rekommendera.

I detta sammanhang bör följande uttalande i ett av läroplanens exempel räddas åt eftervärlden: Center-periferiaspekten använd på områdesstudien LKAB blir ett hjälpmedel att kartlägga "den ojämlika fördelningen av järnmalm på jorden" och därmed förklara en del av förhållandena vid LKAB.

Många andra kritiska punkter kunde tas upp i detta läroplansförslag. Om det hade lagts fram för femton år sedan hade det givetvis inte varit bättre i sak men ändå mer begripligt, med hänsyn till vissa då aktuella strömningar. Nu har förslaget lagts fram av en grupp övervintrare, som tydligen varit så ivrigt upptagna att tala med varandra, att de inte märkt att klimatet förändrats.

Tvärt emot vad läroplansförfattarna föreställer sig går det ganska bra att kring de båda huvudmomenten i samhällskunskapen, politik och ekonomi, gruppera opinionsbildning, befolkningsutveckling, urbanisering, regional problematik och planering, dvs moment som an knyter också till sociologi och kulturgeografi. Det centrala målet bör även i fortsättningen vara att ge eleverna i gymnasiet grundläggande kunskaper om hur samhället är uppbyggt och fungerar.

Av det anförda framgår att det föreliggande läroplansförslaget är av sådan beskaffenhet, att det inte kan modifieras eller överarbetas utan att ett helt nytt förslag måste utformas. Om man lider av tidsnöd — och det tycks våra beslutsfattare av någon anledning ofta anse sig göra — är det enklaste att låta den gamla planen tills vidare gälla, med

enbart tekniska modifikationer.

Det lyckligaste vore om förslaget stannade inom Skolöverstyrelsen. Sker så ej, bör politikerna ingripa. Våra politiker tycks bli föreställa sig att medborgarna brinner av iver att medverka

i olika närdemokratiska experiment. Ett tips är att medborgarna i gemen är mer intresserade av skolfrågor. Dessa har all chans att bli mer betydelsefulla också som valfrågor.